

10

10 Slotbeschouwing: leven in Zeeland volgens inwoners

Met het onderzoek Leven in Zeeland brengt HZ | Kenniscentrum Zeeuwse Samenleving elke vier jaar in beeld hoe inwoners de kwaliteit van leven in Zeeland op dit moment ervaren ('hier en nu') en welke verwachtingen zij hebben ten aanzien van de toekomst ('later'). Door zeven thematische 'vensters' ontstaat een beeld van de Zeeuwse samenleving: hoe ervaren Zeeuwen het wonen, werken en leven in Zeeland anno 2025? Ruim 11 duizend inwoners vulden de vragenlijst in en deelden hun ervaringen en meningen over de regio. In deze slotbeschouwing staat een overzicht van de belangrijkste conclusies uit het onderzoek met daarbij een zestal denkrichtingen voor beleid.

Belangrijkste conclusies

Meeste inwoners tevreden, maar ook zorgen

Uit dit onderzoek blijkt dat inwoners van Zeeland over het algemeen tevreden zijn over hun eigen leven alsook over het leven in Zeeland in het algemeen: de Zeeuwse samenleving, het Zeeuwse landschap en de Zeeuwse economie krijgen een ruime voldoende. Nog steeds vinden meer inwoners dat het met Zeeland de goede kant opgaat dan de verkeerde, maar het aandeel inwoners dat vindt dat het de verkeerde kant op gaat, is wel toegenomen ten opzichte van vier jaar geleden. Positief en trots zijn inwoners vooral over rust, natuur, ruimte en saamhorigheid. Belangrijkste aandachtsgebieden volgens inwoners zijn op dit moment de bereikbaarheid, de beschikbaarheid en betaalbaarheid van woningen en

de druk van toerisme op de lokale leefbaarheid. Voor de toekomst zien inwoners wonen en ouderenzorg als belangrijkste prioriteiten.

Woontevredenheid onveranderd hoog, wel toename overlast

Inwoners van Zeeland zijn doorgaans erg tevreden met hun eigen woning en woonomgeving, ook in vergelijking met andere Nederlandse regio's. Ook voelen zij zich relatief veilig in hun woonomgeving. Veiligheid blijft echter wel een belangrijk thema voor inwoners: zij vinden veiligheid een belangrijk onderdeel van hun woontevredenheid. Hoewel een minderheid van de inwoners zich weleens onveilig voelt, is deze groep ten opzichte van 2021 wel gegroeid. Met name Vlissingen scoort op het gebied van, door inwoners ervaren, veiligheid en woontevredenheid laag ten opzichte van andere Zeeuwse gemeenten. Inwoners van Zeeland ervaren meer overlast dan vier jaar geleden. In toeristische gemeenten als Veere en Noord-Beveland gaat het vooral om overlast van toeristen, terwijl inwoners van Vlissingen, Borsele en Terneuzen vaker overlast ondervinden van lawaai, stank en stof en roet.

Beoordeling aanwezigheid voorzieningen: overall positief, maar niet overal

Ondanks de grotere afstanden tot voorzieningen in Zeeland, zijn inwoners over het algemeen tevreden met de aanwezigheid van (met name) basisscholen en supermarkten in hun woonomgeving. Minder tevreden

zijn ze met de aanwezigheid van een ziekenhuis, culturele voorzieningen en overige winkels. Binnen gemeenten zijn er grote verschillen in de tevredenheid met voorzieningen. De laagste beoordelingen komen veelal van inwoners uit kleinste kernen of uit middelgrote dorpen waar in de afgelopen jaren voorzieningen, zoals een supermarkt, zijn verdwenen. Het grootste deel van de inwoners geeft aan dat zij de meeste voorzieningen zelfstandig kunnen bereiken. Met name inwoners van 80 jaar of ouder zijn daarvoor afhankelijk van anderen.

Negatief beeld beschikbaarheid en betaalbaarheid openbaar vervoer

Het autogebruik is in Zeeland nog altijd hoog, wat waarschijnlijk samenhangt met de grotere afstanden tot voorzieningen. Een alternatief voor de auto is het openbaar vervoer (ov). Het incidenteel gebruik van bus en trein door inwoners is sinds 2021 toegenomen, maar dat geldt niet voor frequent gebruik. Bovendien is de tevredenheid over zowel de beschikbaarheid als betaalbaarheid van het ov laag. Die onvrede is bovendien toegenomen in vergelijking met vier jaar geleden. In Zeeuws-Vlaanderen is men het minst tevreden over de beschikbaarheid van het OV.

Tevredenheid met buitengebied, omgevingsoverlast vooral rond industrie

Ondanks dat Zeeland ten opzichte van andere provincies relatief weinig natuurgebied heeft, zijn Zeeuwen over het algemeen tevreden met de bossen, natuurgebieden en de hoeveelheid groen in de omgeving. Dat geldt met name in het niet-stedelijk gebied. Deze tevredenheid in relatie tot de relatief lage hoeveelheid natuurgebied in de provincie hangt

mogelijk samen met het feit dat inwoners het open landschap (zoals akkers en openwater) ook als natuur ervaren.

Mede door haven- en industrieactiviteiten is de uitstoot van broeikasgassen en fijnstof in Zeeland, omgerekend per inwoner, relatief hoog vergeleken met andere provincies. Overlast die inwoners ervaren van aan industrie gerelateerde activiteiten (lawaaï, stank, stof en roet uit de omgeving) is in de afgelopen jaren licht toegenomen. Deze vormen van overlast komen vooral voor in Terneuzen, Vlissingen en Borsele. Dit hangt onder meer samen met de scheepvaart in de Westerschelde en de industriële activiteiten in North Sea Port.

Zorgen over klimaat, verdeeldheid over verantwoordelijkheid

Een meerderheid van de Zeeuwen vindt klimaatverandering een groot probleem. Inwoners van de drie stedelijke gemeenten vinden klimaatverandering vaker een probleem vergeleken met inwoners elders in de regio. Jongvolwassenen, inwoners met basisonderwijs of vmbo-diploma als hoogst behaalde diploma, en inwoners van Tholen en Reimerswaal maken zich het minst zorgen. De verantwoordelijkheid voor het tegengaan van klimaatverandering wordt door inwoners vooral gelegd bij de luchtvaart, landen buiten de Europese Unie en grote bedrijven en industrie, die volgens hen te weinig doen. Boeren en lokale overheden worden relatief minder verantwoordelijk gehouden.

Keuzes maken: leefkwaliteit voor economische groei

Als inwoners, in de vorm van dilemma's, zelf keuzes moeten maken voor Zeeland dan blijkt dat zij kwaliteit van de leefomgeving doorgaans

verkiezen boven economische groei. Cultuurhistorie is eveneens een belangrijke waarde die Zeeuwen niet snel zouden opofferen. Ook willen inwoners natuur en landbouwgrond niet zomaar opgeven voor woning- of wegebouw.

Zeeuwen maatschappelijk betrokken, wel lokale verschillen

Veel Zeeuwen zijn actief betrokken bij hun omgeving, bijvoorbeeld door vrijwilligerswerk. In het bijzonder zorg-gerelateerde participatie, zoals mantelzorg geven en zorgafspraken maken met buurtgenoten, is toegenomen in de afgelopen vier jaar. Als het gaat om inwonerinitiatieven in de buurt en deelname aan inspraakavonden, zijn Zeeuwen actiever dan inwoners van andere regio's in Nederland. Binnen Zeeland zijn er in dit opzicht wel lokale verschillen. Zo zijn in de gemeente Veere zowel maatschappelijke participatie als buurtinitiatieven bovengemiddeld hoog. Op Schouwen-Duiveland zijn er relatief veel inwoners die activiteiten ondernemen in de eigen buurt. De gemeenten Vlissingen en Middelburg scoren op deze aspecten lager.

Persoonlijke kwetsbaarheid

Ongeveer twee op de tien inwoners vertonen een sterk signaal van kwetsbaarheid op het gebied van inkomen, gezondheid, zelfstandigheid en/of eenzaamheid. Van de onderzochte signalen van kwetsbaarheid komt eenzaamheid het vaakst voor - vooral bij ouderen en bij jongvolwassenen. Eén op de tien inwoners voelt zich sterk eenzaam; dit aandeel is toegenomen in de afgelopen vier jaar.

Risicogroepen als het gaat om kwetsbaarheid zijn alleenwonenden, alleenstaande ouders en inwoners met een afstand tot de arbeidsmarkt (werkloosheid, arbeidsongeschiktheid). Bijna twee op de tien Zeeuwen hebben te maken met stapeling, ofwel combinaties van meerdere signalen van kwetsbaarheid. Stapeling komt relatief vaak voor in de gemeente Vlissingen en in stedelijk gebied en juist minder vaak in de gemeente Veere. Aandachtspunten rond kwetsbaarheid zijn mentale gezondheid en toegang tot mensen voor hulp of sociaal contact. Inwoners met signalen van kwetsbaarheid zijn, gemiddeld genomen, minder tevreden met het eigen leven dan inwoners zonder signalen van kwetsbaarheid.

Veel vacatures, maar wisselend beeld van carrièrekansen

Zeeland heeft te maken met een zeer krappe arbeidsmarkt; er zijn meer vacatures dan werkzoekenden en dat geldt voor een breed scala aan richtingen en niveaus van beroepen. Het beeld van carrièrekansen dat inwoners voor zichzelf zien in Zeeland is echter wisselend. Van zowel werkenden als scholieren en studenten is 56 procent (zeer) tevreden met de carrièrekansen voor zichzelf in Zeeland. Werkenden met een hbo- of wo-diploma zijn minder tevreden met de carrièrekansen voor zichzelf dan werkenden zonder hbo- of wo-diploma. Scholieren en studenten zijn positiever over de beschikbaarheid van banen en carrièrekansen in Zeeland dan vier jaar geleden.

Meeste forenzen blijven binnen Zeeland, werktevredenheid stabiel hoog

Per saldo reizen meer werkenden dagelijks Zeeland uit voor werk dan andersom. Met name in Tholen, Schouwen-Duiveland en Hulst zijn er relatief veel werkenden die dagelijks de provincie uitgaan voor werk. De meeste forenzen blijven binnen Zeeland, waarbij relatief veel Zeeuwse pendelaars in Goes werken. De werktevredenheid van de huidige werkenden is stabiel hoog. In de sectoren Horeca en Groothandel ligt de werktevredenheid echter lager. Dat beeld is hetzelfde als vier jaar geleden. Werkenden met een hbo- of wo-diploma zijn bovengemiddeld tevreden over hun werk op dit moment.

Laag vertrouwen in Tweede Kamer, sterke sociale cohesie in de eigen buurt

Een grote meerderheid van de Zeeuwse inwoners heeft vertrouwen in andere mensen, de politie en de rechtspraak. Een kleine meerderheid van de Zeeuwen heeft vertrouwen in het provinciaal en gemeentelijk bestuur. Dat percentage is stabiel in de tijd. Het vertrouwen in de Tweede Kamer is laag en sinds 2021 ook aanzienlijk gedaald: slechts twee op de tien inwoners hebben anno 2025 vertrouwen in de Tweede Kamer. Dit percentage is lager dan in veel andere provincies.

De tevredenheid over hoe inwoners in de wijk of kern met elkaar omgaan is hoog. Dit geldt vooral voor de niet-stedelijke wijken van Zeeland. Deze sociale cohesie wordt bovendien positiever beoordeeld dan vier jaar geleden. Er zijn ook regionale verschillen: in Veere zijn zeven op de tien inwoners tevreden over hoe mensen met elkaar omgaan. In Vlissingen is dat minder dan de helft.

Verbondenheid met provincie gestegen, lokale verbondenheid afgenomen

Een goede omgang tussen inwoners gaat niet automatisch samen met een gevoel van lokale verbondenheid. Zo is de verbondenheid die inwoners voelen met hun gemeente of wijk lager dan de gevoelde verbondenheid met de provincie. Waar de lokale verbondenheid sinds 2021 is afgenomen, is het gevoel van verbondenheid met de provincie juist toegenomen. In Zeeuws-Vlaanderen en op Tholen voelen inwoners zich met de provincie minder verbonden dan in andere delen van Zeeland.

Regionale variatie in brede welvaart

De resultaten van Leven in Zeeland geven een beeld van hoe inwoners de verschillende aspecten van wonen, werken en leven waarderen. Veel van deze aspecten zijn lokaal van aard. Niet overal in Zeeland ervaren inwoners dezelfde mate van brede welvaart: in het algemeen is er een contrast tussen stedelijk- (aanwezigheid voorzieningen) en landelijk gebied (nabijheid van natuur, hogere sociale cohesie). Kapelle en Veere zijn, net als in 2021, de gemeenten met de hoogste ervaren brede welvaart. De combinatie van open ruimte en nabijheid van stedelijk gebied lijkt ervoor te zorgen dat inwoners van deze gemeenten zowel de voordelen van de stad als die van het platteland ervaren.

In gemeenten Vlissingen, Sluis en Terneuzen is de ervaren brede welvaart relatief laag. Inwoners van Vlissingen scoren met name gezondheid, veiligheid, sociale cohesie en ondermaats. In de Zeeuws-Vlaamse gemeenten spelen lagere beoordelingen van bereikbaarheid en voorzieningen hierin een belangrijke rol.

Denkrichtingen voor beleid

Op basis van de resultaten uit ons onderzoek presenteren we een aantal denkrichtingen voor beleid in Zeeland. De signalen van inwoners zelf vormen hiervoor de basis. Voor iedere denkrichting hebben we deze signalen in de actuele Zeeuwse context geplaatst. We hebben onze bevindingen onder andere in het perspectief geplaatst van het in 2025 gepubliceerde Toekomstperspectief Zeeland 2050 (Overleg Zeeuwse Overheden, 2025).

Vertrouwen in de overheid

Vertrouwen in de overheid is belangrijk, omdat het van invloed is op de manier waarop inwoners zich verhouden tot beleid en beleidsprocessen, evenals voor het draagvlak van beleid. Zo laat SCP-onderzoek zien (Van der Meer & Den Ridder, 2025) dat een lager vertrouwen samenhangt met een geringere bereidheid om de kosten, risico's en onzekerheden van nieuw beleid te accepteren, met een grotere kans op maatschappelijke weerstand.

Uit ons onderzoek blijkt dat Zeeuwse inwoners, in vergelijking met inwoners van andere provincies, relatief weinig vertrouwen hebben in de Tweede Kamer en dat dit vertrouwen in de afgelopen vier jaar verder is afgenomen. Het vertrouwen in de lokale overheid ligt rond het landelijke gemiddelde, hoewel bijna de helft van de inwoners aangeeft weinig tot geen vertrouwen te hebben in het bestuur van gemeente en provincie.

De komende jaren staan in Zeeland meerdere ingrijpende beleidskeuzes op de agenda, zoals rond de mogelijke ontwikkeling van de Green Energy Port met eventuele kerncentrales, en transitie op het gebied van woningbouw, stikstof en de Kaderrichtlijn Water. Voor het draagvlak van deze beleidsambities is aandacht voor vertrouwen relevant. Transparante besluitvorming, open communicatie en het samen met inwoners verkennen en ontwikkelen van beleid kunnen hierbij helpen (zie o.a. Van der Meer & Ham, 2023).

Ervaren kernkwaliteiten

Rust, natuur, ruimte en saamhorigheid: dit zijn volgens de inwoners de sterke punten van Zeeland. Deze kwaliteiten vormen volgens de inwoners de kern van wat Zeeland aantrekkelijk maakt. Tegelijkertijd vraagt het Toekomstperspectief Zeeland 2050 (Overleg Zeeuwse Overheden, 2025) om een aanzienlijke bevolkingsgroei, met bruisende steden en krachtige dorpen als doel. De ambities uit Zeeland 2050 spreken uit om te groeien door middel van grootschalige woningbouwlocaties en uitbreiding in dorpen ("straatje erbij"). Deze uitbreiding moet de spiraal van verschraving en krapte op de arbeidsmarkt verminderen.

Een sterke toename van het aantal inwoners en de woningbouw kan echter ook leiden tot een afname van de ervaren rust en ruimte. Zo ontstaat er een spanningsveld tussen groei doelstellingen en het behoud van de kernkwaliteiten van de provincie. Dit vraagt daarom om zorgvuldige en weloverwogen keuzes in het ruimtelijk- en sociaal beleid.

Ervaren overlast

Ook onze resultaten laten zien dat verschillende thema's van brede welvaart met elkaar samenhangen en op elkaar inwerken. Zo zien we dat overlast door geluid, stank, stof en roet vooral wordt ervaren in gebieden met veel industrie en havenactiviteiten. Daarnaast geeft een deel van de inwoners in met name toeristische (kust)gebieden aan dat de leefbaarheid onder druk staat. Deze vormen van overlast zijn ten opzichte van vier jaar geleden toegenomen.

Zowel de industrie- en havensector als de toeristische sector zijn belangrijk voor de Zeeuwse economie. Zij bieden werkgelegenheid en kunnen in sommige dorpen zorgen voor het behoud van primaire voorzieningen, zoals een supermarkt. Inwoners ervaren echter ook nadelen van deze bedrijvigheid. In het kader van Zeeland 2050 zijn ambities geformuleerd om de Zeeuwse industrie circulair en klimaatbestendig te maken (Overleg Zeeuwse Overheden, 2025). Deze transitie kan op langere termijn de lokale overlast van uitstoot verminderen. Tegelijkertijd zien we in ons onderzoek dat ontwikkelingen rond energie-infrastructuur, zoals kerncentrales en hoogspanningslijnen, nieuwe zorgen voor inwoners met zich meebrengen over versterking van het landschap en hun leefomgeving.

De resultaten laten zien dat inwoners overlast ervaren en zich zorgen maken over de impact van ontwikkelingen op hun leefomgeving. Dit onderstreept dat het in de praktijk een lastige puzzel is om verschillende onderdelen van brede welvaart in balans te brengen en te houden. Het zichtbaar maken van zowel de mogelijke baten als de mogelijke nadelen

van economische en ruimtelijke keuzes is daarbij relevant, mede vanwege de gevolgen voor de lokale leefbaarheid en woontevredenheid.

Voorzieningen in landelijk gebied

Uit ons onderzoek komt naar voren dat inwoners over bepaalde voorzieningen tevreden zijn, maar over anderen een stuk minder. Ook zijn er grote lokale verschillen als het gaat over de beschikbaarheid van voorzieningen, beoordeling van het aanbod en de reistijd ernaartoe. Dat geldt bijvoorbeeld voor gemeenten met dorpen die ver uit elkaar liggen, zoals in Zeeland wel vaker het geval is. Maar ook inwoners van (vaak middelgrote) kernen met ongeveer evenveel inwoners beoordelen hun voorzieningenniveau verschillend.

Voor de toekomst van Zeeland is er aandacht voor de zogenoemde 'spiraal van verschraling' die erop duidt dat steeds meer voorzieningen, vooral in landelijk gebied, verdwijnen. Om deze spiraal te doorbreken is het van belang om niet alleen te kijken naar de aanwezigheid van voorzieningen, maar ook naar gebruik en waardering van voorzieningen door inwoners. Uit ons onderzoek blijkt dat dit mogelijk vraagt om lokaal maatwerk.

Openbaar vervoer

Het beeld dat inwoners hebben van de beschikbaarheid en de betaalbaarheid van het openbaar vervoer in Zeeland is weinig positief en bovendien verslechterd ten opzichte van vier jaar geleden. Dat geldt met name onder jongvolwassenen en inwoners van Zeeuws-Vlaanderen. En hoewel het incidenteel gebruik van openbaar vervoer door inwoners is toegenomen, is het frequent gebruik van zowel trein als bus door inwoners onveranderd laag.

In de Regionale Mobiliteitsstrategie Zeeland (Provincie Zeeland, 2021) staat dat openbaar vervoer voor iedereen op korte afstand bereikbaar moet zijn. Met de introductie van de Flex, het nieuwe flexibele openbaar vervoerssysteem op aanvraag, verandert het ov-aanbod in Zeeland. Dit roept de vraag op hoe kan worden vastgesteld in welke mate verschillende groepen inwoners deze vernieuwingen waarderen en benutten.

Carrièreperspectief

In ons onderzoek zien we dat scholieren en studenten, ten opzichte van vier jaar geleden, optimistischer zijn geworden over hun carrièrekansen in de regio. Tegelijkertijd blijven werkenden met een hbo- of wo-diploma het minst optimistisch: bijna een kwart is (net als vier jaar geleden) ontevreden over de carrièrekansen in Zeeland. Dit is opmerkelijk, omdat de spanning op de Zeeuwse arbeidsmarkt juist het grootst is voor beroepen op hoger of wetenschappelijk denkniveau. Er lijkt vraag te zijn, maar geen perceptie van de mogelijkheden.

Deze paradox kan verschillende oorzaken hebben. Naast een eventuele (inhoudelijke) mismatch tussen enerzijds beschikbare vacatures in de regio en anderzijds carrière-verwachtingen van de Zeeuwse werkenden speelt mogelijk ook beeldvorming en onbekendheid van carrièremogelijkheden in de regio hier een rol.

Referenties

Overleg Zeeuwse Overheden (2025). *Zeeland 2050: bouwen aan de delta van de toekomst*. Toekomstperspectief. Geraadpleegd op 2 februari 2026 van https://zeeland2050.nl/sites/default/files/2025-07/magazine_zeeland_2050.pdf

Provincie Zeeland. (2021). *Regionale Mobiliteitsstrategie Zeeland: Slim en duurzaam bereikbaar*. Geraadpleegd op 12 februari 2026 van <https://www.zeeland.nl/sites/default/files/2021-11/Regionale%20Mobiliteitsstrategie%2026102021.pdf>

Van der Meer, T. & Den Ridder, J. (2025). *Vertrouwen in de politiek. Factsheet Parlement & Wetenschap*. Geraadpleegd op 29 januari 2026 van <https://www.scp.nl/documenten/2025/09/26/kennisnotitie-vertrouwen-in-de-politiek>

Van der Meer, J. & Ham, M. (2022). *Niet boos maar machteloos; twintig jaar onderzoek naar de boze burger*. Geraadpleegd op 29 januari 2026 van <https://www.socialevraagstukken.nl/wp-content/uploads/2023/11/niet-boos-maar-machteloos.pdf>